

Arhimandrit doctor Vartolomeu Androni, *Învățătura despre întreita slujire a Mântuitorului Iisus Hristos în Teologia apuseană contemporană*, Ed. Conphys, Râmnicu Vâlcea, 2021, 460 p.

Părintele Arhimandrit Vartolomeu Androni, exarhul Mănăstirilor din Arhiepiscopia Râmnicului și-a publicat recent, la Editura vâlceană Conphys, teza de doctorat susținută în anul 1999, la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, la specializarea Teologia fundamentală și dogmatică, simbolică și comparată, sub coordonarea regretatului Pr. prof. univ. dr. Ioan I. Ică senior.

Cuvântul înainte al îndrumătorului lucrării afirmă: „lucrarea Părintelui Arhimandrit Vartolomeu (Valeriu) Androni prezintă un interes deosebit atât pentru Teologie Dogmatică și Simbolică contemporană, cât și pentru istoria dogmelor și este de actualitate, umplând un gol în literatura teologică românească de specialitate. Ea este rostul unei munci de cercetare susținută, de mulți ani, în țară și în străinătate” (p. 7).

Cartea este segmentată în 7 capitole, fiecare cu subcapitolele și subdiviziunile corespunzătoare și se deschide cu *Introducerea* în care autorul consideră că „scopul acestei lucrări constă, în primul rând, să încadreze cât mai exact posibil învățătura celor trei slujiri, în al doilea rând, lucrarea își propune să ofere o cunoaștere cât mai amănunțită a învățăturii referitoare la cele trei slujiri ale Mântuitorului în cele trei confesiuni și a relației inseparabile între Persoana și opera lui Iisus Hristos” (p. 15), utilizând metoda comparativă și având în vedere evoluția istorică-dogmatică a problemei.

Capitolul I: *Originile și dezvoltarea triadei: Profet-Preot-Împărat în învățătura Bisericii creștine* subliniază poziția centrală a triadei profet - preot - împărat în Teologia dogmatică, deși sistematizarea ei riguroasă este relativ târzie, aparținând secolului al XVI-lea. În Sfânta Scriptură nu se găsește nicăieri ca atare formula triadică, doar elemente ale acesteia. Părintele triadei este socotit istoricul bisericesc și teologul Eusebiu de Cezareea (sec. al IV-lea), iar singurul părinte bisericesc latin care o folosește este Petru Hrisologul, episcop al Ravennei (sec. al V-lea).

Capitolul al II-lea: *Temeiurile vechi- și nou-testamentare ale întreitei slujiri a Mântuitorului* expunând temeierile vetero-testamentare pentru orig-

inea, evoluția și importanța funcțiilor împărătească, preoțească și profetică, cercetând făgăduințele făcute patriarhilor biblici, Psalmii împărătești, scrierile profeților, în special Isaia și Zaharia, precum și literatura extra-testamentară. Urmează temeuriile din Noul Testament ale fiecăreia dintre aceste trei slujiri, mijlociri sau demnități. „Cele trei slujiri ale Mântuitorului preînchipuite în Vechiul Testament sunt realizate în mod plenar, real și personal de Iisus Hristos, conform dovezilor nou-testamentare...din punct de vedere soteriologic, atunci când în activitatea pământească a lui Hristos, Mântuitorul exercită de exemplu funcția profetică, implicit celelalte două adică funcția preoțească și cea împărătească devin complementare. Tot așa se întâmplă și cu funcția preoțească și cu funcția împărătească” (p. 109).

Capitolul al III-lea: *Învățătura despre întreita slujire a Mântuitorului și evoluția istorică a soteriologiei în Apus* arată că aceasta găsește de la Matthias Joseph Scheeben (+1888) intrarea în Dogmatica de școală (neoscolastică) ca principiu de împărțire a soteriologiei. Cu privire la soteriologie, Teologia apuseană a constatat că „în epoca patristică s-a accentuat vindecarea - salvarea din păcat - aspectul mistic (îndumnezeirea omului), în epoca medievală s-a accentuat împăcarea - iertarea - aspectul juridic (justificare și satisfacție), în epoca modernă s-a accentuat eliberarea - mântuirea omului -aspectul moral-subiectiv” (pp.120-121). Capitolul expune apoi pozițiile teologilor contemporani Gustav Aulen (luteran) și Gisbert Greshake (romano-catolic).

Capitolul al IV-lea: *Întreita slujire a Mântuitorului în Teologia romano-catolică* - partea principală a lucrării este consacrată teoriei satisfacției substitutive, dezvoltată în Apus în Evul Mediu, începând cu Anselm de Canterbury (1033-1109) în lucrarea *Cur Deus homo?* Hristos s-a întrupat ca să aducă satisfacție onoarei jignite a lui Dumnezeu prin păcatul strămoșesc. Această teorie, căreia i-au adus unele mici modificări Bonaventura și Toma d'Aquino, a fost stabilită ca doctrină oficială a Bisericii Romano-catolice la Conciliul de la Trident (1545-1563). După rezolvarea în acest fel a diferendului între Dumnezeu și om, nu mai este necesară transformarea launtrică a omului, ci doar atribuirea meritelor lui Hristos, nu se mai poate vorbi despre sălășluirea lui Hristos în noi cu Trupul său pnevmatizat (ceea ce produce Biserica) sau despre creștere neîncetată în noua viață în Hristos. Învățătura întreitei slujiri (magisterium, ministerium, regimen) a fost reformulată în 1881 de teologul J. M. Scheeben, potrivit căruia: „preoția este o slujire centrală... căreia celelalte două îi acordă locul ierarhic superior, pentru că altfel învățătura n-ar avea eficacitate și funcția regală n-ar avea bază. Slujirea centrală a demnității preoțești a lui Hristos, jertfa Crucii, este luată împreună cu fapta mântuitoare. De fapt, ea constituie miezul acestei fapte” (pp. 225-226).

Capitolul al V-lea: *Întreita slujire în manualele de Teologie Dogmatică romano-catolică și la Conciliul II Vatican* conține opiniile unor teologi de seamă care au dezvoltat, completat sau combătut afirmațiile făcute de predecesorii lor legate de învățătura despre cele trei slujiri ale lui Hristos (p. 243), cei mai mulți dintre aceștia accentuând în mod deosebit funcția preoțească: Joseph Pohle, Bernhard Bartmann, Ludwig Ott - care susține că Sinodul al III-lea Ecumenic și Sf. Chiril al Alexandriei afirmă satisfacția substitutivă (p. 296) și respinge predestinația - Franz Diekamp, Johann Auer și Otto Semmelroth, dar și expunerea învățăturii în documentele Conciliului II Vatican (*Lumen gentium*, *Christus Dominus*, *Apostolicam Auctoritatem*, *Unitatis redintegratio*). Spre deosebire de învățătura ortodoxă, în concepția catolică, „peste tot se poate observa aspectul justificativ, uscat, al legăturii dintre om și Dumnezeu și nu al comuniunii dintre Dumnezeu și om în iubire... rolul principal în actul răscumpărării îi revine numai lui Hristos, persoana Sfântului Duh rămânând pe plan secundar” (pp. 322-323), așadar restaurarea externă și hristomonismul sunt evidente.

Capitolul al VI-lea: *Întreita slujire în Teologia protestantă* are ca punct de plecare epoca Reformei, schițată de Andreas Osiander și Martin Bucer, „această doctrină este pe deplin dezvoltată ca teorie soteriologică în ultima ediție a lucrării *Institutio* (a lui Jean Calvin, n. n.) din anul 1539. Capitolul XV din Cartea II poartă următorul titlu: Dacă vrem să spunem pentru ce anume a fost trimis Hristos de Tatăl și ceea ce ne-a adus nou, trebuie să privim la întreita Sa slujire profetică, preoțească și împărătească (p. 328). Autorul identifică în Protestantism, accentul „pus pe suveranitatea absolută a funcției împărătești a lui Hristos la care nimeni nu poate pretinde a participa...această accentuare a suveranității lui Hristos e desigur un protest împotriva concepției catolice, care susține că Hristos și-a transmis stăpânirea Sa asupra umanității ierarhiei Bisericii prin intermediul căreia o exercită. Iar preoția lui Hristos se limitează la aspectul de jertfă al morții pe cruce” (p. 330). Sunt prezentate, pe scurt, și respinse hristologia liberală de tip iluminist a lui Friedrich Schleiermacher și Albert Ritschl: „riscul acestei interpretări este acela de a promova un concept umanist despre Dumnezeu și un concept relativizat despre păcat. În raționalismul teologic iluminist Iisus devenea doar un model etic și un dascăl al umanității, sfârșindu-se în tăgăduirea fățișă a divinității Sale” (pp. 335-336), viziunea reducăționistă a lui Adolph von Harnack, hristologia antropologică de jos promovată de Paul Tillich și Wolfhard Pannenberg, dar sunt apreciate pozițiile teologilor Karl Barth (reformat) și Edmund Schlink (luteran).

Capitolul al VII-lea: *Întreita slujire a Mântuitorului Iisus Hristos în Teologia ortodoxă* este dedicat pozițiilor teologilor ortodocși și modului de expunere a trilogiei funcțiilor Mântuitorului în manualele ortodoxe de

școală: Macarie Bulgakov și Alexiu Comoroșan, tributari teologiei occidentale scolastice, apoi Panagiotis Trembelas care combate teoria satisfacției substitutive și pe cea unilaterală a satisfacției prin sacrificiul expiator și aduce un punct nou în prezentarea acestei învățăături: echilibrul, „inseparabilitatea și simultaneitatea celor trei demnități...dacă noi vom exagera demnitatea preotească în detrimental celorlalte două, vom cădea într-un misticism bolnăvicios. Dacă le vom reduce pe celelalte două pentru a supraaprecia demnitatea regală, noi vom cădea în milenarism” (p. 371) și nu în ultimul rând Părintele Stăniloae, „teologul care ca nimeni altul a expus doctrina ortodoxă despre întreita slujire, fără să exagereze sau să omită ceva, în Duhul spiritualității Bisericii răsăritene” (p. 405), atrăgând atenția că: „la Iisus nu avem numai fapte dispartate și accidentale de învățător, de arhieru și de împărat, cum afirmă unii teologi protestanți, ci el Însuși este, prin ființa și misiunea Sa de fiu al lui Dumnezeu întrupat profet, arhieru și împărat. Dumnezeu în Sine, în raporturile Sale interne, nu este nici profet, nici împărat, cu atât mai puțin arhieru” (pp. 391-392).

Concluziile înfățișează sumar rezultatul cercetărilor întreprinse legate de întreita slujire a Mântuitorului și implicațiile ei soteriologice, eclesiologice și ecumenice. Părintele autor conchide: „Bisericile consideră azi că slujirea creștină ce izvorăște din slujirea întreită are o mare însemnătate și pentru dialogul și colaborarea interbisericească. Factori neteologici au determinat Bisericile creștine să iasă din confesionalismul lor îngust, deschizându-le pentru un ecumenism integral. Ecumenismul slujirii poate aduce o contribuție importantă la dialogul teologic și la apropierea dintre Biserici” (p. 412).

Bibliografia este selectivă, actuală și totodată exhaustivă însumând peste 200 de titluri (ediții ale Sfintei Scripturi, dicționare, opere patristice, lucrări și studii de specialitate în limbile română, latină, germană, franceză), autorul dovedind o foarte bună cunoaștere a acestora.

Cartea care este o contribuție meritorie pentru Teologia Dogmatică, Teologia Simbolică, Istoria dogmelor, Ecumenism și Istoria bisericească, se încheie cu o secțiune foarte utilă: *Date sumare privitoare la principalii autori consultați*. Este de apreciat efortul autorului de a aborda critic și a expune într-o manieră comparată, interconfesional, o temă de o maximă importanță și actualitate din Teologia Dogmatică.

DR. DACIAN BUT-CĂPUȘAN